

C. Golar: Bratje in sestre v Gospodu. Sanje poletnega jutra. Knezova knjižnica XVI. 1909, str. 133 - 237.

Cankarjev vpliv na naše najmlajše književnike je bil nekaj let tako splošen in silen, da so ti njegovi posnemalci nekaj časa pisali v Cankarjevem jeziku in slogu, mislili z njegovimi možgani in reproducirali le čuvstva njegovega srca. Skoraj vse brez izjeme je bila ali Cankarjeva umetnost ali odsev njen. Zdi se, da je tudi to dejstvo nekaj pospešilo razvoj tistega čudnega razpoloženja med našim čitajočim občinstvom, ki je čimdalje bolj hladno postajalo napram naši novejši književnosti. Dasi Cankar temu ni bil kriv, da so ga posnemali poklicani in nepoklicani služabniki peresa, vendar se je mladina, ki se je seveda tudi že prej vedla, kakor da je vsak njen stavek sveta emanacija globoke in samočuteče umetniške duše, zdaj, ko je zapihal tej struji sovražen veter, brž potrudila, da bi zbrisala vse sledove, ki vodijo od Cankarja na njih steze. Seveda je bil to čisto naraven razvoj, znak dozorevanja, ali tudi tu velja: veliko jih je poklicanih, malo izvoljenih. Nekateri so sploh obupali nad seboj in svojo sposobnostjo, drugi so še naprej v potu svojega obraza orali svojo ledino, tretji pa so se na ta način res našli. No, to so bile gotovo najmočnejše osebnosti, ki so mogle vlti v nove oblike tudi nove vsebine. Med temi je bil zlasti C. Golar, ki je začel študirati naravnost na vrelcu narodne umetnosti, ki je skušal zase dvigniti skoro še netaknjeni zaklad narodnih pravljic in pripovedek. Jaz sem s posebnim zanimanjem opazoval to dejstvo. Ali priznati moram, da sem se sprva bal za Golarja in njegovo smer, dasi sem brž opazil resnost, s katero se je mladi pisatelj lotil predmeta, in uvaževal fini in bogati njegov poetični talent, brez katerega bi itak ne bil našel na to polje. Za svojo skrb sem imel tudi tehtnih razlogov, kajti način, kako je Golar v začetku uporabljal narodne motive in jih spletal s predmeti konkretnega, tedaj večinoma kmeškega življenja, mi ni vselej ugajal, ker je bilo marsikaj slučajno tja postavljeno in le zunanje zvezano in je pričalo, da se ta zunanja snov ni prestvarila v umetnikovi duši. V pričujočem delu pa nam podaja pisatelj celo mestno življenje, polno hreščecih in hripavih disakordov, v fantastno izrezljanjem okviru narodne pravljice, oziroma — samovoljno prirojene pravljice. Ali baš ta poskus priča, koliko je Golar napredoval. Golar nas je z drugim naslovom, s katerim je hotel označiti svoje poetično delo, prav umestno opozoril, da imamo pred seboj neke vrste — sanje. S tem je povedal dovolj tistemu, ki more razumeti. Da potemtakem ne bomo pričakovali skrajne koncentriranosti dejanja, je pač razumljivo. Kljub temu pa dejanje napreduje ne-
vzdržno, lica in liki junakov dobivajo čimdalje bolj ostre poteze, sanje se izgublajo kakor megle pred vzhajajočim solncem in v žarki, pa tudi pekoči svetlobi se nam prikaže slednjič tisto resnično in surovo življenje, o katerem bratje v Gospodu nočejo nič vedeti, ki pa jih nazadnje s svojimi krutimi in krivičnimi prikaznimi strašno osramoti. Zato nam slika Golar ob vsej rožnati poeziji, ki je razlita preko marsikaterega prizora, kljubu fantastnosti, ki prepleta vse dejanje, vendarle realne strani našega družabnega in duševnega življenja, saj nam predočuje naš pravi umetniški naraščaj iz polpretekle dobe, kakor je resnično sanjal in trpel, ustvarjal in umiral. Mračno stanovanje teh bednih junakov, njih zunanje in notranje življenje v vseh zdravih in bolnih prikazkih je očrtal pisatelj s tako ljubeznivostjo in vnemo, kakor more govoriti le umetnik o tem, kar je sam doživel ali videl, in s tako fino ironijo ter možato odločnostjo, ki priča, da je sam že do dobra dosanjal tiste težke sanje poletnega jutra. Zdi se mi, kakor da je to delo nekak obračun s preteklostjo, zato utegne postati pričujoči Golarjev umotvor znamenit mejnik v razvoju naše

umetnosti. Ako namreč odštejemo eterno-romantični par, Pogodina in lepo Klaro, ki vežeta pravljичno dejanje z realno-umetniškim in svetskim, najdemo, da so vsi junaki kljub svoji bolno-sanjavi naravi in smešnim donkišotskim gestam božanstveno domišljavih umetnikov dečki zdravih src in obisti, v katerih tiči bolj ali manj določno izraženo stremljenje, da bi prišli iz te meglene atmosfere sanj na solnčno poljano zasigurane realnosti in zavarovane eksistence. Celo Pogodin in njegova lepa Klara gojita v srcu to čuvstvo, dasi le potom pravljичne kraljične, ki jima naj pošlje balo in bogate poročne darove. Janez Cesar je velik oboževatelj umetnosti, sanjač in romantik, sicer pa junak, da malo takih pod slovenskim klobukom, zato pa se mu tudi posreči, da z ogoljenim suknjičem in z romantičnimi gradovi v oblakih snubi in dobi bogato edinko, katere mati ima lepo vilo in 30.000 K v hranilnici. Najbolj originalen korenjak in najbolj zakrvnjen umetnik je pač slikar Matija, ki nima drugega kot pošteno in neomajno samozavest in ljubezni žejno srce, pa malo sreče in še manj zmisla za — realni svet. Pisatelj Svetel je pač menda slab pesnik, zato pa med brati najtreznejši mislec, ki se ne ustraši vreči preko plota vse umetniške maškarade in pogledati pravemu in surovemu življenju naravnost v obraz: postati hoče apostol socialne ideje. Sicer pa nima skoro nikomur več oznanjati svojih novih naukov, kajti družba se je razpršila, realno stremljenje je raztrgalo rožnate vezi, le slikar Matija, čigar globokaljubezen je šla že od začetka preko mej fantastnega sveta na pota, koder je s trdo ного hodila preprozajična njegova ljubica. Sploh so ženska lica očrtana, čeprav večinoma bolj površno, vendar vseskozi z bolj konkretnimi in določnimi potezami. Radi tega nas ne preseneča niti zaključek, ki se vrši na trdih tleh realnosti, katere žrtev postaneta pred vsem Svetel in njegova ljubica, ki vzame tercijskega suroveža, grdega usnjarskega delavca Franceta, prisiljena v to po brezsrčni svoji teti, ne da bi storil njen ideal, sedanji socialist Svetel, korak v njeno obrambo in rešitev. Če pomislimo na Cesarjevo svatbo z romantično Rožo na eni, na drugi strani na svatbo nežne Cilice s polomljenim Francetom, spoznamo ves prepad, ki zija med ideali in resničnostjo, med bojnim svetom naših sanjačev-umetnikov in svetom, ki ga žive navadni ljudje. Zdi se, kakor da je hotel Golar pripeljati s tem zaključkom glavnega dejanja svoje nekdanje tovariše — ad absurdum. Da naredijo take skrajnosti, v katerih se giblje dejanje našega umotvora, na površnega opazovalca lahko vtisk neubranosti, se mi zdi razumljivo, ne smelo pa bi to biti pri človeku, ki piše kritike in misli, da razume — umetnost.

Dr. Iv. Merhar.

Novak Fr: Slovenska stenografija. Prvi del. Korespondenčno pismo. Druga, novo prirejena izdaja. Založila Katoliška bukvarna. Tiskala Katoliška tiskarna. Litografirala tiskarna J. Blasnikovih nasl. V Ljubljani 1910. V. 8. 76 litogr. str., 37 str. teksta. Cena nevez. K. 3.—

Iz skromnih početkov se je razvila slovenska stenografija do današnje dovršenosti. Prvi se je bavil s prevajanjem Gabelsbergerjevega nemškega stenografskega sistema na slovenski jezik okr. šolski nadzornik Fr. Hafner v Slov. Gradcu. Ta poskus iz l. 1876. je ostal marsikomu dolgo časa neznan, kaj šele, da bi prišel do praktične uporabe. Objavil ga je pred par leti zagrebški „Stenograf“. Istega leta kakor Hafner je dovršil prof. Ant. Bezenšek svoj prevod ter ga objavil v svojem „Jugoslavjanskem stenografu“; pozneje ga je nekoliko popravil in izdal kot učno knjigo v založbi „Matica Slovenske“ (1893). Tega prevoda so se z vnemo poprijeli slovenski gimnazijci posebno v Ljubljani, Celju in Mariboru. Nastali so stenografski krožki, ki so bili s prof. Bezenškom v vednem stiku in dobivali od njega potrebnih